

Helytelen és igazságtalan volna azonban ezért a múzeumok vezetőségét okolni. A svájci szakemberek ugyanis — a számukra is hozzáférhető szakirodalom és összehasonlító anyag hiányában — nem végezheték el az egyes darabok azonosítását, nem állapíthatták meg azok pontos népiségi eredetét. Természetes tehát, hogy ebben teljesen az adományozók felvilágosításaira bízták magukat. Mivel azonban néhány esetben az adományozó nem tudta megadni a tárgyak eredetére vonatkozó felvilágosításokat, az anyag egy részét pontosabb megjelölés nélkül állították ki. Ott, ahol az igazgatóság, vagy a megfelelő osztály vezetője ismerte a Dunamedence népiségi viszonyait, a nemzetiségi vidékekről és az etnikai határterületekről származó darabok eredetének megjelölésében rámutattak az adományozótól bementett eredet kétes voltára. Így például a bázeli néprajzi múzeumban mindazokat az Erdély területéről származó tárgyakat, amelyek a trianoni béke után kerültek román adományozók ajándékaként a múzeum tulajdonába, az etnikai eredet szempontjából kétesnek jelölték meg (pl. „Cluj, Rumänien, früher Ungarn“).

Rá kell még mutatnom azokra a feladatokra, amelyek a svájci múzeumokban lévő magyar néprajzi anyaggal kapcsolatban a magyar művelődéspolitikára és néprajztudományra várnak.

Először is felül kell vizsgálnunk az eddig kiállított anyagot és ki kell selejteznünk mindent, ami meghamisítja a magyar népi műveltséget és helytelen képet ad esetleg a svájci szakköröknek a magyar néprajztudomány színvonaláról. Ezután adományozás és csere útján ezeket a gyűjteményeket olyan anyaggal kell ellátnunk, amely kiküszöböli a fent jelzett hiányokat. Itt nemcsak népművészeti tárgyakra kell gondolnunk, hanem elsősorban olyan méretű és tartalmú gyűjteményekre, amelyek a magyar nép műveltségének egy-egy — a svájccal szemben — jellegzetes tárgykörét teljes egészében mutatnák be (Pl. a magyar népi halászat és vadászat eszközei, a földművelés eszközei, egy-egy vidék teljes viselet-anyaga, stb.). Ennek a kezdeményezésnek keretében gondolnunk kellene, az eddig is már magyar anyagot tartalmazó három svájci múzeumon kívül, a zürichi egyetem néprajzi gyűjteményére is, amelynek európai osztályát most szervezik.

Ezeknek a feladatoknak a megoldása természetesen nagy tudományos felelősséggel jár; ezt nálunk csak a Néprajzi Társaság, illetőleg a Néprajzi Múzeum, vagy ezekhez hasonló tudományos intézmény vállalhatja. A Néprajzi Múzeum egyéb múzeumok közreműködésével részben a másodpéldányanyagból, részben pedig megfelelő támogatással megvalósított újabb gyűjteményekből összeállíthatná az adományozandó gyűjteményeket, amiért pl. a bázeli múzeumtól — az európai osztály vezetőjének, dr. P. Geiger egyetemi tanár szóbeli közlése szerint — megfelelő svájci anyagot kaphatna cserébe. Ez annál is kívánatosabb volna, mert tudomásom szerint a Néprajzi Múzeumnak egyáltalán nincs még svájci anyaga.

Sulán Béla

AZ ÚJABB MAGYAR TÖRTÉNETTUDOMÁNY KÉRDÉSEIHEZ

Fegyverzaj közepette talán még sohasem volt olyan lázas terveket szövő, olyan nagy célkitűzések megvalósítását követelő a magyar történettudomány élete, mint ebben a lét és nemlét határaitra sodró nagy világmegegyezésben. Máskor, a csak nemrégiben lefolyt első nagy világegyezésben is, valóban hallgattak, vagy alig-alig szóltak a múzsák. Most mintha éreznék minden magyar gondolkozó azt, hogy a pokolian nagy erők e szörnyű játékában *mi* valóban sokkal inkább népi életünk, műveltségünk, egyszóval

külön szellemiségünk megtartásáért és szabad kifejllesztéséért küzdünk, mint akár ezen, akár azon az oldalon álló nagy hadakozók. Éppen ezért nem csodálható, hogy a magyar történettudomány életének mai pezsdülésében van valami magasabb értelemben vett egyoldalúságra és időszerűsége való törekvés, helyesebben mondva, magasabb fokon a kettőnek legtöbbször csak pusztá látszata.

Az egyoldalúság látszatát az a kétségtelenül megállapítható tény kelti fel, hogy egész tudományos életünkben, és így természetesen a történeti jellegű tudományágak területén is, a harmincas évek tájáig valami másirányú egyoldalúság volt megfigyelhető. Szinte érthetetlen egyoldalúság, mely semmibe, vagy alig-alig valamibe vette a nemzet számbelileg legnagyobb részének és a nemzeti szellem, a nemzeti műveltség ösztönös hordozójának, őrzőjének, a népek hatalmas tömegét. Most, mikor a korszerűsödni akaró magyar tudományos életben innen is, onnan is hallatszanak hangok, melyek gyöngébb vagy erősebb szóval a nép felé igyekeznek irányítani a figyelmet, most e törekvések különösen az avatatlanabbak tollán valóban az ellenkező véglet egyoldalúságának látszanak. Az új, alig egy évtizedre visszanyúló törekvések természetesen elsősorban és először is a legnemzetibbnek vallott tudományágak, a magyar történettudomány, a néprajz és a nyelvtudomány terén jelentkeztek.

Nem az a cél, a rendelkezésre álló tér sem engedi meg, hogy most itt, akár csak futólag is, rávilágítsak e törekvések első korunkbeli jelentkezéseire, eredményeire. Mindez, amit az előbbieken elmondottam, csak alkalomszerűen villant fel előttem akkor, mikor szellemi életünk ez érdekes és nemzeti létünk életbevágóan fontos törekvéseinek egyik kiemelkedő megnyilatkozását, Mályusz Elemérnek a magyar történettudományról írott tanulmány sorozatát¹ olvastam.

A történettudomány terén valóban éppen Mályusz a leghivatottabb a népi szemléletnek a történettudományban való érvényesítéséről véleményt mondani, hiszen ez irányzatnak szinte két évtized óta kezdetben igénytelen, halkszavú, aztán mindegyre tekintélyesebb, az igazságot felismerő tudós kérlelhetetlenségével hangoztató harcosa éppen ő volt. A külföldi példák mellett a levéltári anyag mérhetetlen gazdagságának ismerete döbbszerte rá Mályuszt arra, hogy eddigi történetírásunk milyen egyoldalú volt akkor, mikor időben főként a középkor és az azt követő másfél század történeti forrásanyaga iránt érdeklődött, másrészt meg a tárgy megválasztásában is milyen egyoldalúvá vált akkor, mikor elhanyagolta a népi élettel összefüggő települési, gazdasági, társadalmi, művelődési meg más kérdések vizsgálatát.

Korán kezdődő egyetemi pályafutása óta előbb Szegeden (1930–34), majd Budapesten (1934-től) igyekszik Mályusz átplántálni hallgatóiba, tanítványaiba saját, helyesebben a kor megváltozott történetiszemléletét.

Mályusznak említett tanulmánya bármennyire sok oldalról világít rá a magyar történettudomány utolsó évtizedeinek eredményeire és hiányaira, az ekkor folyt és ma is folyó munka egyéni jellegének előnyeire és hátrányaira, a történeti kutatásokra nevelő, e munkálatokat irányító, a kiadványok sorsát gondozó, vagy kellőleg nem gondozó intézmények, testületek, az Akadémia, az egyetem, a Történelmi Társulat, a Magyar Nemzeti Múzeum, az Országos Levéltár és a megalakult vagy az alakulóban lévő kutatóintézetek megvalósult vagy várható munkaközösségi jellegének egész kérdéskörére, az egész kötetecskén végigvonuló gondolat mégis

¹ Mályusz Elemér: *A magyar történettudomány*. Bolyai könyvek (szerk. Kovách Aladár). Bp., (1942.). 156 l.

csak az, hogy a történettudomány nemzeti szellemű megújulásához a népiségtörténeti elvek diadalrajutása szükséges. „Népiségtörténetünk... — írja Mályusz — akkor lesz, amikor egy sereg tudományág, amelyek eddig külön-külön működtek, rájön arra, hogy össze kell fognia s valamennyiüknek a népet kell kutatásaik központjába állítaniok, a történettudomány pedig megállapításaikat egyrészt történetileg értékesítve szintézisbe foglalja, másrészt pedig azok alapján kifejleszti az új kutatási metódust“ (62. l.). A magyar népiségtörténetet tehát Mályusz nem tartja még módszereiben sem kialakultnak. Mert bár az új iránynak vannak Mályusznak meg követőinek, tanítványainak keze alól kikerült hatalmas alkotásai, maga a magyar népiségtörténet módszerének egész kérdésköre még korántsem tekinthető (a Mályusz véleménye szerint sem) kialakultnak. A módszer mindig megvalósult művekben a szemünk előtt forrik, alakul, érik, bennök jelentkezik tökéletesebben vagy tökéletlenebbül, míg végre a már megvalósult részletalkotásokból egy rendszerező fő kialakítja, tételesen összefoglalja a módszer elvi rendszerét meg a kutató és feldolgozó munka gyakorlati fogásait.

Ha a Mályusz tanulmányosorozata megett álló tudós lelkület legfontosabb vonásait ki akarnók domborítani, azt mondhatnók, hogy e munkát éppen személyessége, vallomásszerű jellege, őszintesége és bátorsága teszi az utóbbi évek kiemelkedő alkotásává. Nem kényelmes dolog kellemetlen mozzanatokkal előhozakodni hatalmon lévő irányzatok munkáját, megkövesültnek vélt intézmények lassúságát, korszerűtlenségét, a bírálathoz nem szokott vezetők tetteit vagy tétlenségét illetőleg, mert az ilyen sorokban mindig van valami túlzás, van sok személyeskedés határán járó igazmondás, van sok elvi és (hiszen emberek írják!) személyi ellentétekből táplálkozó keserű megállapítás is. Sokszor szándékolt torzkép ez. Torzkép, melynek az a célja, hogy jobban tükrözze a félszeg hibákat, az egészségtelen, beteges kinövéseket, csökevényesítse, összezsugorítsa az egyes részek közötti arányokat, hogy az így torzzá alakult kép még követelőbben mutasson rá a váltóztatás, a korszerűsítés, a megújulás parancsoló szükségességére.

Mi, akik távol éltünk azoktól a viszonyoktól, amelyeknek közepette Mályusz szükségesnek látta e sokszor személyi érzékenységekre is kínosan, s ami azzal egy, kegyetlenül rátapintó sorokat megírni, mi úgy látjuk, hogy ha hűvösen, józanul (nem tekintve azt a történetíró számára nem éppen alkalmas helyet sem, ahol a tanulmányosorozatnak először kellett megjelennie!) nézzük a magyar történettudomány korszerű kérdéseit, sok olyan gondolatot találunk Mályusz munkájában, amely a magyar tudománypolitika és tudományos élet minden rendű és rangú tényezőjét meggondolkozathatja, illetőleg újabb állásfoglalásra bírhatja. Kár lenne csak a szűrés tüskéket, csak a személyes támadásnak látszó sorokat meglátni azoknak a vezetőknek, intézményeknek, akikkel szemben Mályusz keserű sötétenlátásában néha talán igazságtalan is volt. Inkább minden személyi élt figyelmen kívül hagyva, meg kell szívlelni a magyar történettudomány jövője felett töprengő tudósok azokat a megállapításait, amelyeknek ezután teljes érvényrejuttatása történetiszemléletünk korszerűbb átalakulását eredményezheti.

Szta